

La tos ferina

(ALDC, I, 168. La tos ferina)

Tos ferina és el nom més estès per a designar la ‘malaltia infectocontagiosa de les vies respiratòries altes, que afecta els infants, caracteritzada per espiracions violentes, que duren uns segons, seguides d’una inspiració fonda que produeix un soroll agut, com de gall’; *tos* deriva del llatí TUSSIS i *ferina*, de *fer* (< llat. FERUS ‘silvestre, ferotge’) perquè aquest tipus de tos recorda la de certs animals; i d’aquí, l’alg. *tos molendina* (o *de molendo*) [pron. *murendina*, *murendu*], pres del sassarès *molendo* ‘ase’, l’it. *tosse asinina*, fr. *chant de coq*, cast. *tos perruna*; semblantment, *llobarro* (38) s’ha format a partir de *llop* sota el model de *catarro*, ajudant-hi la superstició popular que relaciona l’enrogallament amb el fet d’haver vist el llop. El fr. *coqueluche*, d’origen fosc, però almenys per etimologia popular relacionat amb *coq* ‘gall’, ha passat al rossellonès *coqueluixa* i al mall. *cucurutxa*, per l’alternança de líquides *l*, *r*. El men. *tos mala* fa referència al desfici i molèstia que causa aquesta

malaltia. El *catarro* i l’*esquenecia* designaven un altre tipus d’afecció: *catarro* és un cultisme pres del grecollatí CATARRHUS, derivat del gr. CATARREIN ‘rajar avall’, que inicialment designava el refredat (cf. cast. *catarro*) i que a gran part del cat. central ha passat a ‘tos ferina’; la derivació popular de CATARRHUS és, en català, *cadarn* ‘constipat, refredat’ (amb canvi -RR- > -rn-, com en *gavarrera/gavarnera*); quant a *esquenecia*, es tracta d’una alteració del grec KYNANKHÉ, pròpiament ‘collar del gos’ (compost de KYON ‘gos’ i ANKHÓ ‘estrenyo, estrangulo’) aplicat primer a ‘angina, tumor de les amígdals’ i després, per analogia, a la ‘tos ferina’ per la sensació d’ofec. La *distenta*, que ocupa una àrea entre el rossellonès i el cat. central, és un postverbal de *destentar* ‘trasbalsar, pertorbar’. Altres noms locals són resultat d’una confusió amb una altra malaltia, feta per l’informador: *rosa escarlatina* (33) i *crup* (188) ‘diftèria’.

